

Kertomus HTK Lasse Laaksosen virkamatkasta Kalajoen Mehtäkylän Jylynkallioille 24. - 26.5.1967.

Aiheen tarkastuskäynnille antoi Kalajoen kirkkoherran, lääninrovasti Vilho H. Kiviojan 15.2.1967 päiväämä kirje (M.T.B.8/91-67 saap.17.2-67), jossa hän uudelleen muistutti mieleen jo vuosia aikaisemmin ilmoittamansa ja hänen käsittämänsä mukaan kirjoitusta sisältävän kalliopinnan Kalajoen Mehtäkylän Jylynkallioilla. Matka suoritettiin muitten Pohjanmaalle suuntautuneitten tarkastusmatkojen yhteydessä. Matkalla oli mukana piirtäjä Sakari Saikkonen.

I Kohteen sijainti ja topografia

Tarkastuksen kohde sijaitsee Kalajoen pitäjän koilliskulmassa n. 600 metriä Kalajoen ja Pyhäjoen kuntien rajalla sijaitsevan Kauhajärven eteläpuolella (liitekartat 1 ja 2) suunnilleen paikassa, jonka koordinaatit vuonna 1954 painetun peruskarttalehden n:o 24 32 04 1:20 000 mukaan ovat $x=511 + 800$ m, $y= 7135 + 680$ m. Paikka on em. kartan mukaan valtion maata.

Topografialtaan paikka on pienen kallioiden mäenkumpareen pohjoispuolella sijaitseva, noin 10 x 7 metrin suuruinen silokallio, jonka tasainen kallistuma kohti pohjoista on noin 5 % (lasku 5 cm 100 cm:n matkalla) (kuvat 1 ja 3).

Korkeudeltaan paikka on noin 50 m mpy.

II Kalliomerkitöjen löytöhistoria ja paikan käyttötietoja

Kalliiossa olevat merkinnät löytyivät juhannuksen tienoissa 1901, jolloin rippikoulupojat poistivat kallion päällä olleen sammal-kerroksen. Löytäjistä elää vielä ainakin mv. Iivari Sauvula, s. 1886, Kalajoen Mehtäkylästä. Sammaleen poistamisen tarkoituksena oli saada aikaan tanssitilaa sileäksi havaitulle kalliolle,

ja aluetta käytettiin sen jälkeen tanssipaikkana suunnilleen vuoteen 1914 saakka. (Kiviojan kirje M.T.E.8/249-68 saap. 19.1.-68 liite 1 s. 2).

Kalliosta löytyneet kirjainten näköiset merkit kiinnittivät jo silloin läsnä olleitten huomiota. Tutkijoitten tietoon paikka tuli kuitenkin vasta lääninrovasti Kiviojan välityksellä.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen ei paikalla ole ollut mitään jatkuvaa käyttöä Kiviojan antamien tietojen mukaan. Kallion hakatuista nimikirjaimista ja vuosiluvuista päätellen se on ollut ainakin 1930-luvulla retkeilyjen kohteena (kuvat 25 ja 26, kartta 3).

III Aikaisemmat tutkimukset ja kuvaukset

Lääninrovasti Kiviojan 1950-luvulla tekemän ilmoituksen johdosta suoritti maisteri Jouko Voionmaa Jylynkallioille tarkastusmatkan 7.7.1956. Hänen suorittamansa tutkimuksen tulokset ja valokuvat ovat kuitenkin ilmeisesti kadonneet.

Akateemikko Kustaa Vilkuna ja prof. Asko Vilkuna ovat suorittaneet käynnin paikalle 18.8.1962. He ovat tällöin suorittaneet mm. valokuvausta merkintöjä liiduten. (Kiviojan kirje 7.11.-63 diar. 27.8.65) Tämän tutkimuksen tulokset ovat ilmeisesti tutkijoitten hallussa.

Lisäksi ovat paikalla käyneet mm. tri. Tuomo Pekkanen sekä mahdollisesti prof. J. Gallén ja prof. Pentti Virrankoski. Heidän Jylynkallioilla suorittamiensa tutkimusten laadusta ei ole tarkempaa tietoa. (Kiviojan kirje 15.2.-67 M.T.B.8/91-67 saap. 17.2.-67 ja sanomalehti Liitto 9.5.-67).

Ainoa Jylynkallion teksteistä julkaistu valokuva on Suur-Kalajoen historian toisessa osassa, mutta mitään selitysyriityksiä ei siinä ole esitetty (Suur-Kalajoen historia II s. 542).

IV Tutkimukset ja käytetyt menetelmät v. 19671. Kallioperän tutkimukset

Kallioperän laadun tutkimiseksi otettiin kalliosta pieni kivilajinäyte noin kahden metrin päässä kalliosta olevista merkinnöistä itään sijaitsevan halkeaman reunasta lohkaisemalla. Näytteen lohkopinnan mukaan on kallion pintaosa kivilajiltaan silmämääräisesti määriteltynä ehkä särvivälkegneisiä.

Silokallio-osan pinnassa ovat selvästi näkyvissä mannerjään siirtymisestä aiheutuneet jäljet noin 1-2 cm:n levyisinä ja 0,5 cm:n syvyisinä urina (kuvat 3, 5, 8, 9, 16, 17 ja 25). Siirtymäjälkien suunnan määrittämiseksi umpimähkään valitun 10 uran otoksen perusteella vaihtelee suunta 49° - $52,5^{\circ}$ (koko otos 52° , 49° , 50° , $52,5^{\circ}$, 51° , 50° , 49° , 51° , 50° , 49°).

2. Mittaus ja piirtäminen

Silokalliossa olevista kalliokirjoitukseksi arvioiduista osasta ja hakatuista nimikirjaimista piirrettiin kartta mittakaavaan 1:10 (kartta 3). Tämän lisäksi piirrettiin kalliokirjoitusriveistä erikseen syvennyksen reunojen kuvat mittakaavaan 1:1 (kartat 4, 5 ja 6), (valok.5).

3. Kipsijäljennökset

Kahdesta pienimmästä (II ja III) otettiin kipsivalokset tarkempaa tutkimista varten (valok. 3 ja 4). Sen sijaan ei valoksia voitu ottaa pisimmästä rivistä, koska kopion irroittaminen ei onnistunut kalliopinnan luontaisten halkeamien muodon ja suunnan takia.

4. Valokuvaus

Yleiskuvien ja työkuviin lisäksi kuvattiin kalliomerkinnot sel-laisinaan kallion puhdistamisen jälkeen (esim. kuvat 8,9). Valokuvausta yritettiin myös kostutetulta kalliopinnalta (kuvat 16 ja 17).

Merkkejä selvennettiin valokuvausta varten liituumalla (esim. kuvat 6,7) sekä jauhottamalla (kuvat 10,11).

Nimikirjaimet ja niihin liittyvät hakkaukset valokuvattiin selventämättä (kuvat 25,26).

V Kalliossa olevat merkit

Nimikirjainhakkauksia lukuun ottamatta on tutkitussa silokalliossa merkkejä kolmessa rivissä, jotka on tässä kertomuksessa numeroitu etelästä pohjoiseen I, II ja III (kartta 7). Rivit ovat keskenään saman suuntaisia, noin 50° .

Rivissä I on kaikkiaan 39 merkkiä tai merkin osaa. Rivin pituus on 152 cm ja merkkien korkeus on yleensä 8-11 cm, mutta joukossa on muutamia 3 cm:n korkuisia merkkejä tai merkin osia. Rivin kummassakin päässä on yksinäinen erillinen merkki. Muu osa rivistä jakaantuu neljään erilliseen ryhmään, joista kaakosta lähtien ensimmäisessä on 6 merkkiä tai merkin osaa. Ryhmän pituus on 15 cm. Välimatka seuraavaan ryhmään on 5 cm. Toisessa ryhmässä on yhteensä 15 merkkiä tai merkin osaa. Ryhmän pituus on 43 cm ja väli kolmanteen ryhmään on 7 cm.

Kolmas ryhmä käsittää 12 merkkiä. Ryhmän pituus on 44 cm.

Neljännessä ryhmässä on 4 merkkiä ja ryhmän pituus on 14 cm.

Rivissä II on 5 merkkiä. Rivin pituus on 19 cm ja merkkien korkeus 5 - 10 cm. Kaakkoisin merkki on erillään muista ja välin pituus on 9 cm.

Rivin III pituus on 15 cm ja siinä on 5 merkkiä, joitten korkeus on 4 - 10 cm.

VI Merkeistä esitetyt käsitykset

Vilkuna on laskenut kalliossa olevan samalla rivillä 29 merkkiä, tarkoittaen ilmeisesti riviä I. Kuten aikaisemmin on mainittu, hän selvensi merkkejä liituumalla. Koska valokuvia hänen liituumistuloksistaan ei ole käytettävissä, ei voi sanoa miten hän on merk-

kien lukumäärän suhteen tulokseensa päätenyt. Lukumäärän perusteella hän~~en~~ on esittänyt mahdollisuuden, että kysymyksessä olisi ajanlaskuun kuuluva merkintä, koska uudessa kuussa on 29 vuorokautta. Merkinnt on hänen mukaansa tehty piikivellä. (Kiviojan kirjeet 7.11.-63, 15.2.-67)

Voionmaa sen sijaan on arvellut, että kysymyksessä olisivat etupäässä vanhat nimikirjoitukset, jotka ovat huonosti onnistuneet ja myöhemmin vielä rapautuneet tuntemattomiksi. Hänen mielestään merkit on tehty teräaseella hakkaamalla. (Liitto 9.5.-67, Kiviojan kirje 25.11.-59) Koska mitään tutkimuskertomusta ei Voionmaan käynnistä ole säilynyt ei myöskään ole tiedossa millä perusteilla hän on käsitykseensä päätenyt.

Virrankoski on Kiviojan mukaan sanonut kirjainten mahdollisesti olevan meille tuntematonta bysanttilaista mallia (Kiviojan kirje 15.2.1967)

Gallén on Kiviojan mukaan esittänyt mahdollisuuden, että kirjoitus liittyisi lähellä olevaan Pähkinäsaaren rauhan rajaan. Hän on myös esittänyt tiedon, jonka mukaan Pohjanlahden rannikon lähellä pitäisi olla muuallakin kalliokirjoituksia, joiden tulkitseminen on ollut ylen vaikeaa (Liitto 9.5.1967).

Professori Jelisejeff, neuvostoliittolainen tuohikirjoitusten tuntija, jolle Vilkuna toimitti valokuva-aineistonsa tutkittavaksi, on ilmoittanut, ettei kysymyksessä todennäköisesti ole ainakaan tuohikirjoitus. Hänen käyttöönsä saama aineisto ei kuitenkaan ole ollut riittävä tarkemman selvyyden saamiseksi (Kalajokilaakso 14.2.1967).

Kivioja on esittänyt useitakin erilaisia mahdollisuuksia. Toisaalta hän on ajatellut, että kysymyksessä olisi vuonna 1760 suoritettuun Pyhäjoen ja Kalajoen väliseen rajankäyntiin mahdollisesti osallistuneen lyseolaisen Stefan Jylkkä-Silvénin kuje.

Hän olisi voinut hakata kallioon koulussa oppimiaan hebrealaisia, kreikkalaisia ja slaavilaisia kirjaimia.

Toisaalta hän on verrannut merkkien muotoja syrjäänien kirjaimistoon ja havainnut tiettyä yhdennäköisyyttä. Tämän nojalla hän on esittänyt olettamuksen, että merkit olisivat matkoillaan täällä liikkuneitten Venäjältä tulleitten ihmisten aikaan saannoksia. (Kiviojan kirje 17.1.-68 liite 1 s.2,3)

Vuoden 1967 tutkimuksista annettiin valokuva- ja piirrosaineistoa Suomen ja Neuvostoliiton välisen kulttuurivaihtokomitean kautta neuvostoliittolaisten tutkijoiden tarkastettavaksi.

Tohtori E. Makajev esittää lausunnossaan, että merkit voisivat olla luonnon aiheuttamia kuten aikanaan Runamon riimukirjoitukset. Mikäli merkit osoittautuisivat kirjoitukseksi, ne eivät hänen mielestään ole germaanista riimukirjoitusta, vaan eräitten tunnusmerkkien perusteella mahdollisesti slaavilaisiin tuohi- ja paalukirjoituksiin verrattavaa tekstiä. Kirjoituksen tulkitseminen ja lopullisen lausunnon antaminen vaatisivat kuitenkin paleograafista analyysiä. (Makajevin lausunto 8.10.1967).

Käsikirjoitusosaston päällikkö, tohtori M.V. Štšepkina toteaa käyttöönsä saaman aineiston riittämättömäksi tarkkaan määrittelyyn, mutta eräistä hänen havaitsemistaan tunnusmerkeistä päätellen saattaa olla kysymyksessä slaavilainen teksti. Tarkemman lausunnon antamiseksi hänkin toivoo eräitä selvityksiä ja lisätutkimuksia (Štšepkinan lausunto 11.9.1967).

VII Lisätutkimusten tarve

Vuoden 1967 tutkimusten lisäksi esittävät neuvostoliittolaiset asiantuntijat, että kalliossa olevat merkinnät tutkittaisiin

vielä muita menetelmiä käyttäen. Näistä he mainitsevat vaha-
kuvat, paperi- tai muut jäljennökset, leikkausten analyysit ja
ultraviolettivalokuvauksen.

Käsitykseni mukaan olisi mainitut tutkimustoimenpiteet suo-
ritettava, jotta merkintöjen alkuperästä päästäisiin selvyyteen.

Helsingissä 9.4.1968

Lasse Laaksonen
Lasse Laaksonen

Kopiot mtk ohuista 1986 (3 kpl)

Luettelo Kalajoen Jylynkallion tutkimuksista 1967 otetuista valokuvista. Valok. L.Laaksonen.

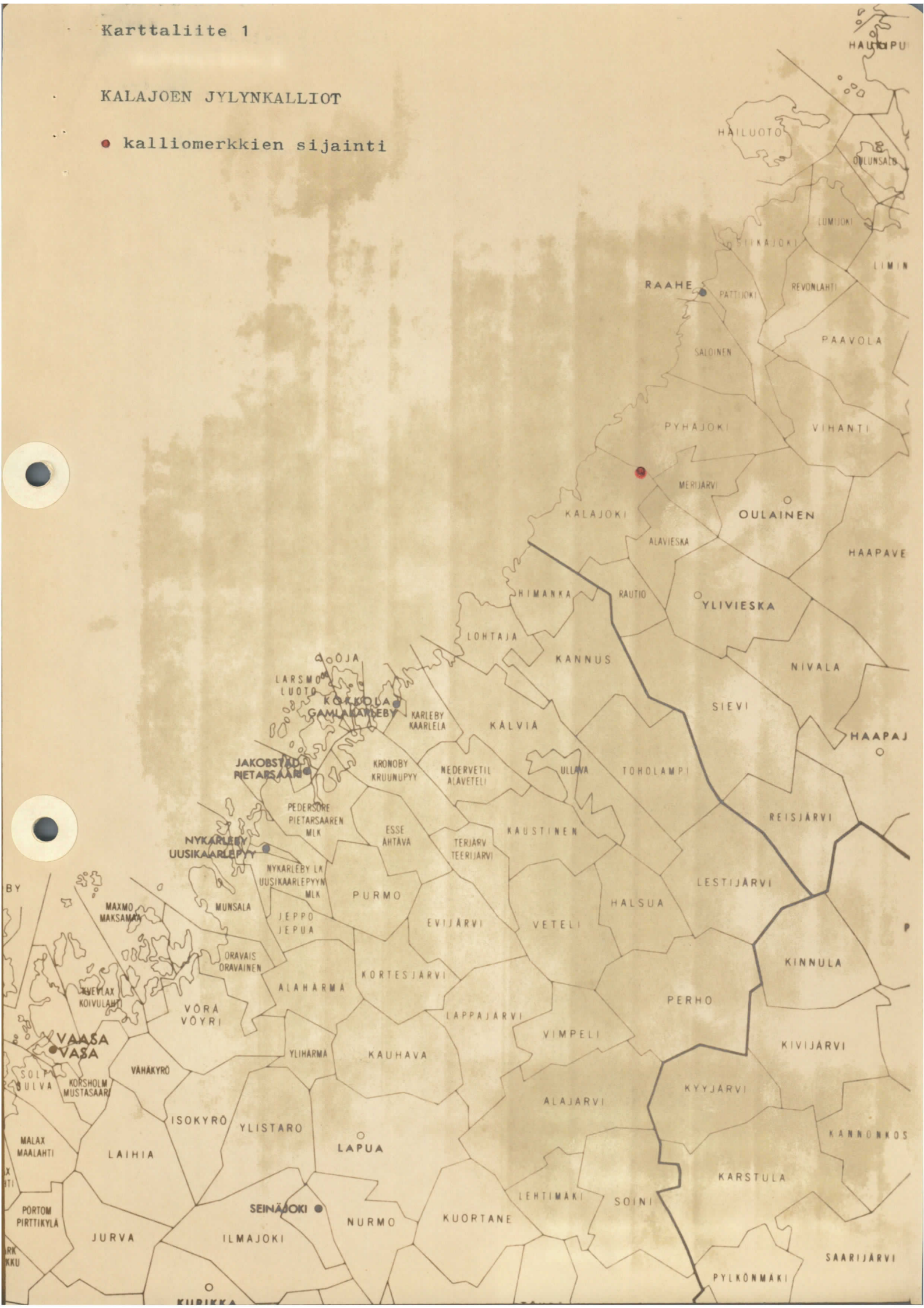
Kuva 1 Yleiskuva kalliosta kuvattuna idästä.

- " 2 Kirjoitusta sisältävä kalliopinta kuvattuna pohjoisesta.
- " 3 Piirt. S.Saikkonen ottamassa kipsijäljennöstä. Kuv.id.
- " 4 Piirt. S.Saikkonen ottamassa kipsijäljennöstä. Kuv.et.
- " 5 Piirt. S.Saikkonen piirtämässä kalliomerkkejä muoville.
- " 6 Kalliopiirros I liiduttuna. Kuv.pohjoisesta.
- " 7 Kuten kuva 6.
- " 7a = kuva 7 suurennettuna.
- " 8 Kalliopiirros I kuv. pohjoisesta.
- " 9 Kuten kuva 8.
- " 10 Kalliopiirroksen I itäpää jauhotettuna. Kuv.pohjoisesta.
- " 11 Kalliopiirroksen I länsipää jauh. Kuv. pohjoisesta.
- " 12 Kalliopiirroksen I itäpää. Kuv. pohjoisesta.
- " 13 Kalliopiirroksen I keskiosa. Kuv. pohjoisesta.
- " 14 Kalliopiirroksen I länsipää. Kuv. pohjoisesta.
- " 15 Kalliopiirroksen I itäpää. Kuv. pohjoisesta.
- " 16 Kalliopiirroksen I itäpää kostutettuna. Kuv. pohj.
- " 17 Kalliopiirroksen I länsipää kostutettuna. Kuv. pohj.
- " 18 Kalliopiirros II kuvattuna pohjoisesta.
- " 19 Kalliopiirros II jauhotettuna. Kuv. pohjoisesta.
- " 20 Kalliopiirros II kuv. pohjoisesta.
- " 21 Kalliopiirros II liiduttuna. Kuv.pohjoisesta.
- " 22 Kalliopiirros III liiduttuna. Kuv.pohjoisesta.
- " 22a Kuva 22 suurennettuna.
- " 23 Kalliopiirros III kuv. pohjoisesta
- " 24 Kuten kuva 22
- " 25 Nimikirjainhakkaus 1 kuv. pohjoisesta.
- " 26 Nimikirjainhakkaus 2 kuv. lounaasta.

KALAJOEN JYLYNKALLIOT

• kalliomerkkien sijainti

Karttaliite 2

Karttaliite 2

KALAJOKI JYLYNKALLIOT

● kalliomerkkien sijainti

Ote peruskartasta 1:20 000

Lehti 2432 04

RIVI 1

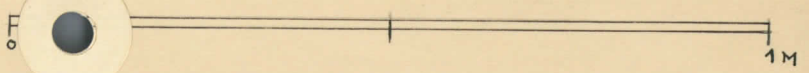
RIVI 2

[Handwritten notes in pencil, consisting of several lines of cursive script, likely representing a list or field notes.]

RIVI 3

[Handwritten notes in pencil, consisting of a few lines of cursive script.]

KALAJOKI
JYLYNKALLIOT
KALLIOKIRJOITUSRIVIT

1/2 tuntia ennen esitystä.

PERTTI KAUKIAINEN

Mehtäkylän Jylyn kalliokirjoitus

a Kun muinaistieteellisen toimi-
i kunnan amnuessi on aikonut tul-
n la Kalajoen Jylylle toukokuun
- puolivälissä, tohtori Pekkanen
- kesäkuussa ja prof. Gallén hei-
- näkuussa kuvaamaan kalliokir-
i joitusta, joka koetetaan saada
- selväksi mm. kylvämällä siihen
- nisujauhoja, joista liiat pyyh-
- käistään pois ja loput jäävät
- kirjainten syvennyksiin, niin
- viime lauantaina Kalajoen nuor-
- ten kerho ja jo ennemmin Met-
- säkylän nuorten kerho koetti

puhdistaa kalliota jäkälästä ja löytää lisää tuota salaperäistä tekstiä. Mitään uutta ei vielä löytynyt. Oppaista tahtoo jo olla puutetta, kun vanhukset eivät enää ole käytettävissä. Prof. Gallénin tiedon mukaan muuallakin Pohjanlahden rannikon lähellä pitäisi olla kalliokirjoituksia, joiden tulkitseminen on ollut ylen vaikeaa.

Ensimmäinen tutkija Muinaistieteellisestä toimikunnasta kävi heinäkuussa 1956. Hän sairastui pian sen jälkeen ja oli Ruotsissa hoidettavana. Sillä ajalla hänen ottamansa kuvat joutuivat hukkaan eivätkä vielääkään ole löytyneet. Hänen selitystyönsä lähti sille linjalle, että kirjoitus on kävijäin huonosti onnistunutta nimikirjoitusten yritystä. Hänen mielestään jälki on teräseella tehtyä, akateemikko Vilkunan mielestä piikiven jälkeä.

Luitto 9/567